

Арайлы қала

Алматы

Алматы мекенінің іргесі қаланғанына жүздеген жылдар өтті. Осы жылдар ішінде қала мен оның тұрғындары талай қуанышты және қайғылы оқиғаларды, көптеген саяси және әлеуметтік-экономикалық өзгерістерді басынан кешірді. Алматының тарихи келбетін, көненің көзіндей ескерткіш мұраларын сақтап, қалпына келтіре отырып, оларды келер ұрпақтарға мирас ету – біздің азаматтық парызымыз.

Қала Евразия континентінің ортасында, Қазақстан Республикасының оңтүстік-шығысында, 77° шығыс бойлық пен 43° солтүстік ендікте, солтүстік Тянь-Шань жотасы – Іле Алатауының бөктерінде орналасқан. Бұл орайда Алматы Душанбе, Қарақол және Ереван қалаларымен бәсекелесе алады. Гагра мен Владивосток қалалары онымен бір жазықтықтың бойында жатыр.

Аумағы 170 шаршы шақырымға созылған қала Іле Алатауының мұздықтарынан бастау алып, Іле алқабына (Балқаш көлінің бассейні) құятын Үлкен және Кіші Алматы өзендері мен олардың салаларының бойында орналасқан. Тау өзендері мен көлдері қаланы қамтамасыз етуші су көздері болып табылады. Тау аңғары емдік қасиеті мол шипалы бұлақ көздеріне, қайнарларға бай, солардың негізінде бальнеологиялық курорттар жұмыс істейді.

Қала төңірегінде, Үлкен Алматы көлі мен Жосалы кезең асуында Күн жүйесі мен ғарыш сәулелерін зерттейтін ғылыми станция, Каменка жоны мен Асы асуында астрофизикалық обсерваториялар, “Медеу” мұз айдыны мен “Шымбұлақ” тау шаңғысы базасы спорт кешендері, альпинистік және туристік лагерьлер, санаторийлер, демалыс үйлері мен кемпингтер бой көтерген.

Қаланың оңтүстік қабырғасын көмкере қоршаған мұзарт құздардың ішінен Талғар (5017 м), Комсомол (қазіргі Нұрсұлтан, 4376 м), Үлкен Алматы (3684 м) шындары айрықша ерекшеленеді, қиян басын күн сүйген басқа да шындар биіктігі жөнінен Европа Монбланынан, Кавказ Қазбегінен, Америка Тахумулькосынан кем түспейді.

The City of Apple-tree Dawns

Almaty is situated in the centre of the Eurasian continent, in the south-east of the Republic of Kazakhstan, at a longitude of 77 degrees east and a latitude of 43 degrees north, at the foothills of the Trans-Ili Alatau Mountains, the northernmost ridge of the Tien Shan. Almaty can vie with the mountain cities of Dushanbe, Karakol, or Erevan. It is on the same parallel with the well-known cities of Gagry and Vladivostok.

The city occupies an area of over 170 square kilometres. It stands on old and young deposit driftovers from the rivers Bolshaya and Malaya Almatinka and their tributaries running down from the Trans-Ili Alatau glaciers and ravines to the Ili Valley (Balkhash Lake Basin). Mountain rivers and lakes are the main source of water supply to the city. In the mountain gorges, there are a lot of waterfalls, and thermal radon and sulphuric sources used as the basis for balneological spas.

On the outskirts of the city, they constructed mountain scientific stations designed to study the Sun and cosmic rays at Bolshei Almaty Lake and the Zhusaly-Kezen Pass, astrophysi-

Мазмұны

Содержание

Contents

- 13 *Арайлы қала Алматы*
Город у подошья гор
City at the Foothills of Mountains
- 29 *Заманалар қойнауынан жеткен сыр*
Эхо далеких событий
Echo of the Past Events
- Ғасырлар тереңінен*
Из глубины веков
From the Depth of Centuries
- 65 *Верный қаласы*
Город Верный
Town of Verny
- Ауылдан астанаға дейін*
Были станции – стала столица
Cossack Stanitsas Becoming the Capital
- 163 *Бәрі Жеңіс үшін*
Все для Победы
Everything for the Victory
- Қала – майданға*
Город – фронту
Town to the Front
- 197 *Алматының жаңа құрылыстары*
Алма-Ата строится
Alma-Ata under Construction
- Соғыстан кейінгі бейбіт өмір*
Мирные послевоенные
The Peaceful Post-war Years
- 251 *60-жылдардағы қайта өрлеу*
Ренессанс шестидесятых
Renaissance of the Sixties
- 277 *Мегалополистің пайда болуы*
Рождение мегалополиса
Birth of the Megalopolis
- Қала биікке өрлеп барады*
Город становится выше
The City Grows Bigger
- 299 *XXI ғасырға қадам*
Шаг в XXI век
A Step to the 21st Century
- Өзгерістер дәуірі*
Эпоха перемен
The Time of Changes

Любуясь красотами города Алматы, невольно вспоминаешь его насыщенную знаменательными событиями историю, осмысливаешь роль и значение в судьбе государства, думаешь о дальнейшем развитии. Но не бывает истории без людей, которые были ее творцами, участниками и современниками.

Люди жили в этих краях и тысячелетие назад, о чем свидетельствуют находки археологов, открывшие следы древних поселений, и во времена Великого Шелкового пути, и когда был заложен форт Верный, охранявший пределы Российской империи. В начале века Алма-Ата стала столицей союзной республики, а в конце его передала столичные функции Астане.

Многие поколения людей, которых помнят эти края, были умельцами строителями, ремесленниками, земледельцами и животноводами, удачливыми торговцами и смелыми воинами. Они берегли свою землю, любили ее, защищали, преодолевали трудности и природные катаклизмы, делали ее прекраснее, передавая из века в век эстафету славных традиций и патриотизма.

Нам, живущим сегодня в Алматы, выпало счастье быть участниками и очевидцами эпохального свершения – рождения нового, независимого государства – Республики Казахстан. Мы гордимся, что именно здесь по воле всего народа, под руководством первого Президента страны Нурсултана Абишевича Назарбаева были заложены основы государственности, вырабатывались принципы и механизмы строительства рыночной экономики, создавались институты демократии, определялись приоритеты внутренней и внешней политики.

Сейчас мы можем с гордостью сказать, что наше государство состоялось. И в этом немалая заслуга нашего города, который по-прежнему остается крупнейшим экономическим, финансовым, политическим, культурным и научным центром страны. Благодаря алматинцам город растет, развивается, становится краше и молодеет.

Благополучия и процветания, добра и счастья вам, дорогие мои земляки!

Feasting your eyes upon the beautiful sights of Almaty, you cannot help recalling its rich history saturated with remarkable events, reflect on its role and meaning in the country's fate, and think about its future. But there is no history without people who make it, participate in it, and live with it.

People did live here a thousand years ago, as confirmed by archaeologists who found traces of ancient living sites, and people lived here during the Great Silk Road times, as well as at the time when the fort of Verny was founded to protect the outposts of the Russian Empire. In the beginning of the century, Alma-Ata became the capital of a Soviet Union republic, and at the end of the century, it transferred its functions as a capital to Astana.

Many generations of people, still remembered in this land, were skilled builders, craftsmen, farmers, cattle-breeders, successful merchants, and brave warriors. They cared about their land, they loved it and defended it, they overcame hardships and natural disasters, they made it more beautiful by passing the baton of glorious traditions and patriotism from one century to the other.

We, who live in Almaty today, are lucky to be participants and witnesses of the significant event – the birth of a new independent country, the Republic of Kazakhstan. We are proud it was here that the grounds of the statehood were established, by the will of the people and under the leadership of the first President, Nursultan Abishevich Nazarbaev. We are proud it was here that principles and mechanisms of a market-based economy were developed, democratic institutions established, and priorities of internal and foreign policy defined.

Now we can boast that our state has been built. Our city has made an important contribution in it, and it still remains the largest economic, financial, political, cultural, and scientific centre of the country. Thanks to Almaty residents, the city is growing, developing, and becoming more beautiful and youthful.

May you be well and prosperous, my dear compatriots, and may you be blessed and happy!